

งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา Research Works and Literature on Buddhism

บรรยายโดย

ดร.ฤทธิชัย แกมมาก

ป.ธ. ๓, ศศบ.(รัฐศาสตร์),

MA(Pol.Sc.),Ph.D.(Soc.Sc.)

<http://www.mcucr.com/home/home.php>

เรียนออนไลน์ได้ที่

<http://www.mcu.ac.th/site/CAIDhamma/263/mainpoet.swf>

แนวสังเขปรายวิชา

- ศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ศึกษา
งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่
อดีตจนถึงปัจจุบัน วิเคราะห์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่
น่าสนใจเช่น **เตฏมิกถาของพญาลิไท** **มังคลัตถที่ปณีของพระสิริมัง**
คลาจารย์ **กาพย์มหาชาติของพระเจ้าทรงธรรม** **สังคีตยวงศ์** ของ
สมเด็จพระวันรัต(แก้ว) **พระมงคลวิเสสกถาของสมเด็จพระมหาสมณ**
เจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส **แก่นพระพุทธศาสน์ของพุทธทาสภิกขุ**
กรรมที่ปณีของพระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) **พุทธธรรมของพระ**
พรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) **พุทธวิทยาของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ**
และงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย

รายละเอียดรายวิชา

๑.ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัยและวรรณกรรมทาง

พระพุทธศาสนา

๒.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย

๓.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนา

๔.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

๕.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๖.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน

๗.งานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การประเมินผล

- → ๑. การฟังบรรยายและร่วมกิจกรรม ๑๐ คะแนน
- → ๒. งานที่ได้รับมอบหมายและรายงาน ๑๐ คะแนน
- → ๓. การทดสอบระหว่างภาคเรียน ๒๐ คะแนน
- → ๔. การสอบปลายภาคเรียน(ข้อสอบกลาง) ๖๐ คะแนน

รายงาน

- ให้นิสิตสำรวจรายชื่องานวิจัยที่วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาจากแหล่งต่างๆ คนละ ๑ เรื่อง ให้ศึกษาให้ประเด็นดังต่อไปนี้
- ๑. ชื่องานวิจัย หรือชื่อวิทยานิพนธ์
- ๒. ภูมิหลังหรือความเป็นมาของการวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์
- ๓. วัตถุประสงค์ของการวิจัยการวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์
- ๔. วิธีการดำเนินการวิจัยการวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์
- ๕. ผลการวิจัยหรือข้อค้นพบ
- ๖. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

มนุษย์คือสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล ??????

บทที่ ๑ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัยและวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา

การแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

● มี ๕ ขั้นตอน

- ๑. กำหนดปัญหา (Identifying the problem)
- ๒. ตั้งสมมติฐาน (Setting Hypothesis)
- ๓. เก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data)
- ๔. วิเคราะห์ข้อมูล (Analyzing Data)
- ๕. สรุปผล (Drawing Conclusion)

พระพุทธเวที(ป.ปยุตฺโต) –เราจะทำวิจัยทางพระพุทธศาสนามี ๒ ด้าน

- **ด้านที่ ๑** ศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อเข้าใจสังคมไทยและเพื่อประโยชน์ของสังคมไทย คือศึกษาพระพุทธศาสนาในแง่ที่เป็นรากฐานและเป็นองค์ประกอบของสังคมและวัฒนธรรมไทย
- **ด้านที่ ๒** ช่วยแก้ปัญหาของชาวโลกทั้งหมดหรือเพื่อร่วมสรสร้างอารยธรรมโลก ศึกษาพระพุทธศาสนาในด้านที่เป็นสากล คือศึกษาหลักธรรมหลักปรัชญา

การวิจัย หมายถึง

- กระบวนการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่มีระบบระเบียบ และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

พระเทพเวที(ป.ปยุตฺโต)

- การวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้อย่างมีระบบและเป็นการบุกเบิกเข้าไปในแดนแห่งความรู้ ทำให้เกิดความลึกซึ้งแตกฉานในเรื่องนั้นๆ เพื่อหาความรู้จริง และทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในวิชาการเป็นพิเศษ

ความรู้จริงทางพระพุทธศาสนา

- ๑. ความรู้ระดับโลกียะ- เข้าถึงได้ด้วยสุตมยะปัญญาและจินตามยปัญญา
- ๒. ความรู้ระดับโลกุตตระ- เข้าถึงได้ด้วยภาวนามยปัญญา

- การวิจัยหรืองานที่เป็นการวิจัยต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ
- 1. เป็นกระบวนการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ
- 2. เป็นกระบวนการหรือการกระทำที่มีระบบระเบียบ
- 3. เป็นการกระทำที่มีจุดประสงค์ที่แน่นอน

- **การวิจัยคือ** การแสวงหาความรู้อย่างมีระบบแบบแผนแน่นอน โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์
- **การวิจัยทางพระพุทธศาสนา** เป็นการแสวงหาความรู้อย่างมีระบบและเป็นการบุกเบิกเข้าไปในแดนแห่งความรู้ ทำให้เกิดความลึกซึ้งแตกฉานในเรื่องนั้นๆ เพื่อหาความรู้จริงและทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในวิชาการแขนงต่างๆเป็นพิเศษ

- ➔ ● **วรรณกรรม (Literature Works)** หมายถึงงานหนังสือ
คือ งานเขียนหนังสือทุกชนิด-**ปรากฏครั้งแรกในพรบ.
คุ้มครองศิลปะและวรรณกรรม พ.ศ. ๒๔๗๕**
- ➔ ● **วรรณกรรมและศิลปกรรม** “การทำขึ้นทุกชนิดใน
แผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ จะ
แสดงออกโดยวิธีหรือรูปร่างอย่างไรก็ตาม
- ➔ **วรรณคดี** คือ หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดีหรือดี
เยี่ยม

งานวิจัยทางพระพุทธศาสนา คือ

- กิจหรือหน้าที่ที่ต้องทำเกี่ยวกับการค้นคว้า การรวบรวม การตรวจตรา การสอบสวน หรือการเลือกเฟ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความจริงด้านพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา คืองานเขียนทุกชนิดทางพระพุทธศาสนาได้แก่

๑. **วรรณกรรมในชั้นบาลี** ได้แก่ พระไตรปิฎก

๒. **วรรณกรรมในชั้นอรรถกถา** ปกรณ์ที่พระอาจารย์ทั้งหลายในภายหลังแต่งแก้ อรรถแห่งบาลี คัมภีร์ อธิบายความในพระไตรปิฎก

๓. **วรรณกรรมในชั้นฎีกา** ปกรณ์ที่พระอาจารย์ทั้งหลายในภายหลังแต่งแก้หรืออธิบายเพิ่มเติม อรรถกถา

๔. **โยชนา** คัมภีร์บาลีประเภทหนึ่ง ซึ่งบอกสัมพันธศัพท์บาลีว่า ศัพท์ไหนเข้ากับศัพท์ไหนในต้นฉบับนั้น ๆ เช่น โยชนาฎีกา สังคหะ

๕. วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นงานเขียนเชิงวิชาการ
ด้านพระพุทธศาสนา

จุดมุ่งหมายของการวิจัยทางพระพุทธศาสนา

- **๑.เพื่อบรรยาย** (Description) บรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ
- **๒.เพื่ออธิบาย** (Explanation) อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่เป็นผลเชื่อมโยงไปหาสาเหตุที่ทำให้เกิดผลนั้นๆล่วงหน้าได้
- **๓.เพื่อการทำนาย** (Prediction) ศึกษาความสัมพันธ์ทำให้เราสามารถทำนายหรือคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่า เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น จะมีเหตุการณ์ใดติดตามมา
- **๔.เพื่อการควบคุม** (Control) เมื่อสามารถทำนายเหตุการณ์ต่างๆ จึงทำให้สามารถควบคุมเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ไม่มีประโยชน์ ไม่ให้สิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นได้

พระเทพเวที(ป.ปยุตฺโต)

- สรุปจุดมุ่งหมายของการวิจัยทางพระพุทธศาสนาไว้ ๓ ประการ
- ๑. เพื่อให้รู้จักตัวเองที่เป็นไทย
- ๒. เพื่อเอาไปใช้ในวิชาการสมัยใหม่ ในสาขาต่างๆ ที่เรา
เกี่ยวข้อง
- ๓. เพื่อความเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ ที่ว่าจะมีอะไรให้แก่อารย
ธรรมโลกหรือไปแก้ปัญหาลงโลก

จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

- ๑. ให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงคุณค่าของพุทธธรรมและความสูงส่งของพระพุทธศาสนา
- ๒. มุ่งให้ประชาชนเข้าใจโลกความเป็นจริง
- ๓. พระพุทธศาสนาสูงส่งด้วยบารมีพระบรมศาสดาทุกคนมีสิทธิและความสามารถที่จะบรรลุธรรม
- ๔. มุ่งให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาหลักคำสอนโดยผ่านวรรณคดี

- ๕. มุ่งแสดงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เด่นชัด เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
- ๖. มุ่งที่จะแสดงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา

ลักษณะของการวิจัย

- ๑. เป็นกิจกรรมที่ใช้ปัญญา
- ๒. เป็นการแสวงหาความรู้
- ๓. ทำให้เกิดความรู้ใหม่
- ๔. มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนชัดเจน
- ๕. มีระบบแบบแผน
- ๖. ใช้เครื่องมือเทคนิคที่มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้

- ๗. มีการจัดทำกับข้อมูลที่รวบรวมมา
- ๘. ดำเนินการอย่างรอบคอบ
- ๙. ไม่มีอคติใดๆ
- ๑๐. ยึดหลักเหตุผล

- การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเป็นการแสวงหาความรู้ ๒ ด้าน คือ
- ด้านที่ ๑ เป็นการแสวงหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับวัตถุ
- ด้านที่ ๒ เป็นการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่มีชีวิตวัตถุ

ลักษณะของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

- ๑.วรรณกรรมที่นำเนื้อหามาจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์อื่นๆโดยตรงมาแต่งหรือแปลงใหม่โดยนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาลงไป เช่นไตรภูมิพระร่วง
- ๒.วรรณคดีที่นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาแต่ง เพื่อแสดงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เช่น โคลงชะลอพระพุทธไสยาสน์

ประเภทของงานวิจัย

- ก.แบ่งตามประโยชน์ที่ได้รับจากผลงานวิจัย
- ๑.การวิจัยบริสุทธิ์หรือการวิจัยพื้นฐาน (Pure Research or Basic Research) วิจัยที่มุ่งแสวงหาความรู้เพื่อนำไปสร้างเป็นกฎหรือทฤษฎี
- ๒.การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) การวิจัยที่เน้นการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์
- ๓.การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานในที่

- **ข.แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย**

- **๑.การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)** การวิจัยที่หาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้วในอดีต
- **๒.การวิจัยเชิงบรรยาย (Description Research)** การวิจัยที่มุ่งบรรยายถึงลักษณะหรือสภาพที่เกิดขึ้นในขณะนั้น
- **๓.การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)** การวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายใต้การจัดกระทำทดลองที่ผู้วิจัยกำหนด
 - **๓.๑. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)** การวิจัยที่มุ่งศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ
 - **๓.๒.การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)** การวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ของสังคมในสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในธรรมชาติ

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น

- ๑.ประเภทความเรียง(ร้อยแก้ว) เช่น ศาสนวงศ์, ไตรภูมิพระร่วงฯลฯ ปฐมสมโพธิกถา ฯ
- ๒.ประเภทคำประพันธ์(ร้อยกรอง) กาพย์มหาชาติ, สมุทโฆษคำฉันท์ โคลงนิราศหริภุญไชย ฯลฯ

ลักษณะของการแต่งวรรณคดีพระพุทธศาสนา

- **๑.วรรณกรรมคำเทศน์** –มุ่งสอนใจของบุคคลให้รู้จักดี ชั่ว เว้นจากสิ่งชั่ว ประพฤติสิ่งที่ดีงาม เช่น ไตรภูมิพระร่วง, มหาชาติคำหลวง ฯลฯ
- **๒.วรรณกรรมคำสอน** - มีเนื้อหาฉันให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต เช่น สุภาษิตพระร่วง, กฤษณาสอนน้อง ฯลฯ

ขอบเขตของงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

- ๑. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย เช่น การศึกษาเฉพาะนิสิตที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ ๑ มจร. วิทยาเขต ก.
- ๒. ขอบเขตด้านตัวแปร
 - ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอนโดยกระบวนการกลุ่ม
 - ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา
- ๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา เช่น ศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในรายวิชารัฐศาสตร์
- ๔. ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัย ใช้ภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๕๒

ประโยชน์ของงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

- การสร้าง องค์ความรู้ใหม่ๆให้เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโลก

ตัวอย่างงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

- ๑.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย (พ.ศ. ๑๘๐๐-๑๙๒๑) วรรณกรรมสมัยนี้เป็นวรรณกรรมทั่วไปเท่านั้น เช่น
 - เถภูมิกถา, สุภาชีวิตพระร่วง ฯลฯ
- ๒.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยล้านนา(พ.ศ.๑๘๒๔-๒๑๐๑)
 - -พระสิริมังคลาจารย์ —เวสสันดรที่ปณี, จักรวาลที่ปณี
 - -พระรัตนปัญญาเถระ —ชินกาลมาลินี ฯลฯ

ตัวอย่างงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา(ต่อ)

- ๓.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐) วรรณกรรมสมัยนี้เป็นวรรณกรรมทั่วไปเท่านั้น เช่น มหาชาติคำหลวง, นันโทปนันทสูตรคำหลวง , กาพย์มหาชาติ ศาสนวงศ์ ฯลฯ
- ๔.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยกรุงธนบุรี(พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) ไม่มีวรรณกรรม เน้นไปทางด้านบูรณะศาสนสถาน อุปถัมภ์พระภิกษุสามเณร

ตัวอย่างงานวิจัยและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา(ต่อ)

- ๕.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์(พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๔๑๑) วรรณกรรมสมัยนี้เป็นวรรณกรรมทั่วไปเท่านั้น เช่น ไตรภูมิโลกวินิจฉัย, สังคิตยวงศ์, ปฐมสมโพธิกถา ฯลฯ
- ๖.วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๑๒ – ปัจจุบัน) มีวรรณกรรมและงานวิจัยเกิดขึ้นมาก
 - วรรณกรรม ไคแก่ มงคลวิเสสกถา แก่นพุทธศาสน์ กรรมที่ปณี พุทธวิทยา
 - งานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธธรรม

ข้อสังเกตวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย

๑. พระพุทธศาสนามีบทบาทต่อวิถีชีวิตแทบทุกด้าน

๒. วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องนรก สวรรค์

ข้อสังเกตวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยล้านนา

- มีการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มีพระสงฆ์หลายรูปเป็นผู้ทรงความรู้ทางพระพุทธศาสนา
- มีวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีโดดเด่นที่สุดในประเทศไทย

ข้อสังเกตวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยอยุธยา

- บ้านเมืองอยู่ในการทำศึกสงคราม เวลาบ้านเมืองก็จึงแต่งวรรณกรรมบ้าง
- วรรณกรรมไม่ได้เน้นการหาความรู้ที่เป็นหลักคำสอนระดับสูง
- มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยมี “ประเพณีการบวชเรียน” กษัตริย์ ข้าราชการ ประชาชน บวชและศึกษาพระไตรปิฎก

ข้อสังเกตวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยธนบุรี

- เป็นช่วงระยะสั้นและเพิ่งเสร็จสงคราม กษัตริย์สนใจแต่ปฏิสังขรณ์ศาสนสถาน และอุปถัมภ์พระสงฆ์
- ไม่มีวรรณกรรม

ข้อสังเกตวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน

สมัยนี้มีวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น จุลยุทธกาลวงศ์
มหายุทธกาลวงศ์ สังคีตยวงศ์ คาถาตำนานวัดพระ
แก้ว

